

НАПРЯМ 4. РИЗИКИ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

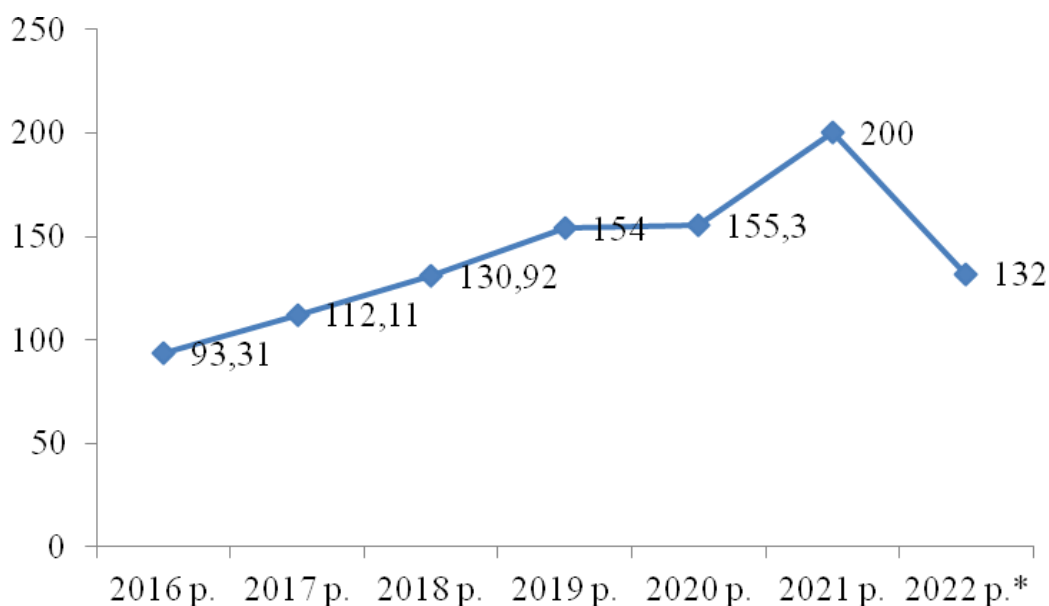
Гбур З.В.

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри управління охороною
здоров'я та публічного адміністрування,
Національний університет охорони здоров'я України
імені П.Л. Шупика*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-294-7-12>

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Суверенна економіка держави характеризується високим рівнем захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз, формування національних пріоритетів та заходів щодо їх реалізації, високим рівнем життя громадян, розвинутою соціальною сферою, сприятливими умовами для інвестицій та розвинутою економікою країни. Разом з тим, кожна держава схильна до ризиків впливу загроз, які бувають внутрішніми та зовнішніми. На сьогоднішній день виникла гостра необхідність у забезпеченні економічної безпеки, викликана зовнішньою загрозою, а саме, повномасштабним вторгненням російських військ на територію України. Розглянемо більш детально ключові індикатори економічної безпеки. 1. Стан ВВП. До 2022 року економіка України йшла вгору. За прогнозами, до 2026 року ВВП мало б досягти 290 мільярдів доларів [1]. Незважаючи на війну на сході України, рівень життя українців також мав покращитися. Згідно з прогнозами Національного Банку України до кінця 2022 року українська економіка скоротиться на 33,4%, і це при тому, що в 2021 ВВП в Україні досяг історичного максимуму та становив близько 200 млрд доларів [2] (рис. 1).

Рис. 1. Рівень економічного зростання з 2016 по 2021 рр. та прогноз на 2022 р., млрд дол. США

Джерело: систематизовано автором

2. Рівень і якість життя населення. В умовах війни рівень і якість життя населення значно знизилися, при цьому фінансові та майнові втрати фіксуються не тільки в регіонах із активними бойовими діями, однак і у інших відносно спокійних регіонах країни. Втративши все своє майно, 11 мільйонів людей стало вимушеними біженцями [3]. Більшість із них перебувають в Польщі. Люди з окупованих територій продовжують виїжджати з України, тому ця цифра постійно збільшується. Разом з тим, значна частина біженців повертається додому. Слід зазначити, що сотні тисяч українців примусово депортовані до Росії. Середня мінімальна місячна заробітна плата за останні роки зросла і, як очікувалося, мала б зберегти тенденцію до зростання.

3. Інфляція. Згідно з даними, опублікованими Державною службою статистики України, в липні 2022 року пришвидшилася споживча інфляція. В липні вона становила 22,2%, що на 0,7% більше, ніж в попередньому місяці [4]. Відповідно до прогнозу Національного банку України, у 2022 році рівень інфляції перевищить 30%, але вже в наступному році інфляційна динаміка почне знижуватися [5].

4. Безробіття. На кінець липня 2022 року в Україні було зареєстровано 296,7 тис безробітних. Йдеться про тих громадян, які офіційно зареєстровані. Реальний рівень безробіття в Україні набагато вищий [6]. Однак Нацбанк прогнозує, що до кінця року кількість безробітних скоротиться завдяки поступовому відновленню економіки та підвищенню попиту на робочу силу.

5. Структура економіки. Суттєвих змін зазнала економічна інфраструктура. Станом на 1 серпня 2022 року збитки України становили 108,3 млрд доларів через пошкодження та руйнування інфраструктури, будівель житлового та нежитлового призначення. Дану інформацію оприлюднив KSE Institute, який займається підрахунками збитків разом з урядовими органами. Порівняно з даними станом на 13 червня 2022 року, збитки зросли на 12,8 млрд доларів [7]. Збитки зростають практично щоденно, разом зі збільшенням кількості пошкоджених та повністю зруйнованих житлових, нежитлових будівель та інфраструктурних об'єктів.

6. Стан технічної бази виробництва. Війна в Україні знищує українську промисловість. Виробництва зазнають суттєвих пошкоджень, знищуються або не працюють в зв'язку з продовженням воєнних дій в промислових регіонах. Однак навіть тимчасова зупинка заводів негативно впливає на українську економіку. Список втрачених об'єктів сягає сотень, але найбільш понівеченими підприємствами країни є «Азовсталь», Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча, «Антонов», Кременчуцький НПЗ, Авдіївський коксохімічний завод, Одеський нафтопереробний завод, Київський завод Соса-Сола, «Зоря-машпроект», «Монделіс Україна» та ін. Відносно невеликі виробництва переносяться в більш безпечні регіони та відновлюють свою роботу, однак індустриальні гіганти промисловості України залишаються на окупованих територіях та навряд чи зможуть відновити свою роботу в найближчі роки.

7. Зовнішньоекономічна діяльність. За останні роки українські сільгоспвиробники підвищили врожайність, що збільшило експортні надходження від продажу сільськогосподарської продукції за кордон. У 2021–2022 маркетинговому році (станом на 21 лютого), загальний обсяг експортованих

зернових склав 42,6 млн тонн: пшениці – 17,8 млн тонн, ячменю – 5,6 млн тонн, жита – 160,1 тис тонн, кукурудзи – 18,7 млн тонн, борошна – 66,3 тис тонн [8]. Ще одним джерелом експортних надходжень в довоєнний період була металургія. Найбільшою статтею експортних надходжень вважаються чорні метали. В 2021 році сума надходжень від їх експорту становила 13,95 млрд доларів [9]. Однією з найприбутковіших та найстійкіших залишається ІТ-галузь. Показники ІТ-експорту вражаючі. В 2021 році було експортовано ІТ-продукту на \$6,8 млрд, що на \$1,8 млрд більше, ніж в 2020 році. За перше півріччя 2022 року він зріс ще на 23% [10].

У зв'язку з блокуванням портів немає можливості експортувати товари. Зокрема, проблематичним є транспортування зерна [11].

Масштабні російські руйнування виробничих та невиробничих активів посилюють імпортозалежність України. За півроку війни ключовими позиціями імпорту стало обладнання та транспорт, паливо та продукція хімічної промисловості. Несподіванкою стало те, що Україна, яка має потужний аграрний сектор, імпортує сільськогосподарську продукцію. Також за кордоном купується метал, текстиль та деревина. Найбільше імпортується пального та інших енергетичних товарів. За 7 місяців 2022 року він зріс на 28% [12].

8. Корупція та частка тіньової економіки. Перед війною Україна займала 122 місце зі 180 країн у рейтингу сприйняття корупції Transparency International. Порівняно з попереднім роком, показники України погіршилися, що зумовлено застоєм у боротьбі з корупцією. З початком війни багато важливих антикорупційних завдань знаходяться на паузі або регресують [13].

9. Внутрішній і зовнішній борг держави. З кожним місяцем війни державний борг України зростає. Тільки за п'ять місяців 2022 року він збільшився на 3,48 млрд доларів, тобто на 3,55%. Зростання боргу пов'язане величезними витратами на ведення війни та девальвацією гривні [14].

Отже, спричинені війною втрати призвели до наступних наслідків: погіршення рівня та якості життя населення; збільшення рівня безробіття; скорочення економіки; посилення

імпортозалежності; скорочення експорту; зростання рівня інфляції; зростання корупції та частки тіньової економіки; зростання державного боргу.

Література:

1. Aaron O'Neill. Gross domestic product (GDP) of Ukraine 2021. *statista.com*, 2022. URL: <https://www.statista.com/ukraine-gross-domestic-product/>

2. Білоус О. НБУ дав прогноз падіння економіки України під час війни і відновлення в 2022–2023 роках. *rbc.ua*, 2022. URL: <https://www.rbc.ua/ekonomiki-ukrain.html>

3. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції в липні 2022 року. *bank.gov.ua*, 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/inflyatsiyi-v-lipni-2022-roku>

4. У 2023 році інфляція почне знижуватися, а економіка повернеться до зростання – Інфляційний звіт. *bank.gov.ua*, 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2023-rotsi-inflyatsiya-inflyatsiyinyi-zvit>

5. Кількість зареєстрованих безробітних. *index.minfin.com.ua*, 2022. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2022/>

6. Павлиш О. Прямі збитки економіки України перевищили 108 мільярдів доларів KSE. *epravda.com.ua*, 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/2//>

7. Скільки зернових експортує Україна. *slovoidilo.ua*, 2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/02/22/infografika/ekonomika-eksportuye-ukrayina>

8. Бабенко М. Без «Азовсталі». Як металургія України втрачає потужності під час війни. *focus.ua*, 2022. URL: <https://focus.ua/uk/metallurgiya-ukrainy-vo-vremya-voynu>

9. Балашова Л. Курс вставив палиці в колеса. Український ІТ-експорт перевищив \$3,74 млрд за підсумками півріччя. *biz.nv.ua*, 2022. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/tech-pivrichchya-novini-ukrajini-50262662.html>

10. Відкриття портів для експорту металу дасть більш ніж півмільярда доларів щомісяця, – федерація. *rbc.ua*, 2022. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/metalla-dast-polmilliarda-1660647902.html>

11. З портів Одещини вийшли два судна з зерном. *ukrinform.ua*, 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/dva-sudna-z-zernom.html>

12. Пшеничний П. За прогнозом – 30. Як війна впливає на обсяги імпорту та експорту. *delo.ua*, 2022. URL: <https://delo.ua/economy/za-prognozom-vplivaje>

13. Рівень тіньової економіки в країні під час війни становить 50%. *i-ua.tv*, 2022. URL: <https://i-ua.tv/news/44267ukraini-stanovyt-50protsent-ekspert>

14. Державний борг України: основні тенденції та загроза дефолту. *finance.ua*, 2022. URL: <https://finance.ua/ua/credits/derzhavnyj-borg-ukrainy>